

УДК 81'42

Акімова Н.В.
(Кіровоград, Україна)

**СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ МОВИ ІНТЕРНЕТУ
НА РІВЕНЬ ГРАМОТНОСТІ
(за результатами експериментального дослідження)**

У статті розглядаються особливості впливу мови інтернету на рівень грамотності користувачів віком від 17 до 24 років. Позиція автора аргументується результатами експериментального дослідження, проведеного серед студентів Кіровограда та Дніпропетровська.

Ключові слова: мова інтернету, інтернет-дискурс, інтернет-комунікація.

В статье рассматриваются особенности влияния языка интернета на уровень грамотности пользователей в возрасте от 17 до 24 лет. Позиция автора аргументируется результатами экспериментального исследования, проведенного среди студентов Кировограда и Днепропетровска.

Ключевые слова: язык интернета, интернет-дискурс, интернет-коммуникация.

The article deals with the peculiarities of influence of language of the internet on the level of literacy of users at the age of 17 to 24. The author's position is argued by the results of experimental research carried out among the students of Kirovograd and Dnepropetrovsk.

Keywords: language of the internet, internet-discourse, internet-communication.

Активне розповсюдження інтернету в Україні призвело до збільшення кількості користувачів. За статистикою значна частина з них – молоді люди віком від 20 до 24 років [1: 36]. Здебільшого вони проводять за комп'ютером 15-30 годин на тиждень, тобто майже половину робочого часу. З них у Мережі – 6-14 годин, це половина від загального часу користування комп'ютером та чверть від робочого часу на тиждень. Безперечно за таких умов можна передбачити, що інтернет-дискурс певним чином впливає на особистість користувачів, їх свідомість, поведінку, спосіб мислення, а відповідно й манеру мовлення.

Проаналізувати вплив інтернет-комунікації на мовленнєву особистість в цілому в межах статті навряд чи можливо, тому ми зупинимося лише на одному аспекті – наскільки досвід інтернет-спілкування впливає на рівень грамотності молодих людей.

Щодо зазначеного питання в науковій літературі представлені різні точки зору [1: 35; 2: 11; 3: 15; 4: 12; 5: 3 та ін.]. Так, професор О.І.Горошко стверджує, що мова, яка обслуговує комунікацію в інтернеті (з великої літери?), піддається трансформації

в найрізноманітніших аспектах: на рівні лексики, правил побудови висловлювань і зв'язного тексту, жанрово-стилістичних норм, співвідношення усної та писемної мови, комунікативних стратегій і тактик. Про формування нового стилю – стилю інтернет-спілкування – свідчить цілий ряд особливостей, на які звертають увагу навіть звичайні користувачі інтернету, не схильні до глибокої рефлексії над мовою. Найбільш значущими з них є такі: змішування мовних стратегій, комп'ютерний сленг, елементи якого переходять у загальноживану лексику; відродження епістолярного жанру (що чітко демонструє популярність живих журналів і блогосфери Мережі, яка постійно зростає); ігрові умови комунікації у віртуальному просторі; інтер- і гіпертекстуальність, яка знаходить віддзеркалення в комунікативній організації Мережі [6: 15]. Л.Ю.Щипіцина навіть переконана, що специфіка КОК (комп'ютерно-опосередкованої комунікації) визначається її технічними параметрами, до яких належать: електронна форма існування тексту, гіпертекстуальність, мультимедійність, інтерактивність, синхронність, кількість і експліцитність комунікативних в актах комунікативної взаємодії. Під дією цих параметрів в КОК складається особливий медійний варіант мови (медіолект), що виявляє специфічні фонетико-графічні, лексичні й граматичні ознаки, а також зміни в семантичній і синтаксичній організації тексту порівняно з традиційним (друкарським) текстом [5: 11]. Деякі вчені вважають вплив інтернету на мовлення здебільшого негативним. У цьому випадку говорять про інтернет-сленг [7: 9; 8: 265 та ін.] або мову «падонкофф» – мовну субкультуру, основою якої стало підкреслено пародійне спотворення слів, написання слів всупереч орфографічним правилам (превед, кросавчег, животноє, зачот, патамушта), широке вживання нецензурної лексики і професіоналізмів. Мережевий жаргон дає можливість користувачам Інтернету висловитися так, щоб компенсувати нестачу емоційності при писемній формі спілкування, а також допомагає висловити своє ставлення до деяких процесів, що відбуваються в сучасній російській мові. До особливостей функціонування російської мови в інтернеті належить і недотримання мовного етикету. Етика спілкування вимагає дотримання в певних ситуаціях деяких правил мовної поведінки. Але в Мережі в умовах економії мовних засобів формули вітання максимально скорочуються. Замість розмовного слова Привіт!, в Інтернеті використовуються При! і Прю!, слова спасибі і будь ласка скорочуються до спс. і пжл., побажання На добраніч! перетворюється в Споки! Також замість вітання-прощання може використовуватися вигук (Цмок! Чмоки!). Часто вітання і прощання є англійським словом, написаним кирилицею (Всім бай!), або англійським словом, перетвореним на російському ґрунті в зменшувально-пестливе (Всім хаюшки!) [2: 11]. Т.М.Колокольцева підкреслює тенденцію до колоквіалізації (розмовності) інтернет-спілкування, в якій вбачає джерело негативного впливу на літературну норму і рівень грамотності: «В інтернет-комунікації, де писемна форма спілкування є домінуючою (хоча і не єдиною), активно використовуються ті мовні особливості, які фахівці з колоквіалістики вважають властивими живій розмовній мові: згорненість, редукція сегментного ряду, висока частка лексики з розмовним забарвленням, велика кількість специфічних розмовних конструкцій і так далі. В інтернет-комунікації (особливо в жанрах синхронного спілкування) широко представлена фіксація особливостей вимови, з відбиттям позиційних і комбінаторних змін фонем і високого ступеня редукції сегментного ряду. Це свого роду спрощена транскрипція .фкрацце – коротко і тому подібне. Такого роду явища – це не тільки результат дії за-

кону економії мовних зусиль. Це і віддзеркалення своєрідної негласної конвенції інтернет-користувачів: в інтернет-середовищі (в усякому разі, в режимі синхронного спілкування) цілком доречно писати так, як говориш; це позитивно сприймається інтернет-співтовариством... Зниженню і огрубленню мови певною мірою сприяє анонімність спілкування, яку багато інтернет-користувачів помилково розуміють як мовну всездозволеність. Комунікація на деяких інтернет-ресурсах (особливо в чатах, де ця тенденція виявляється найвиразніше) відрізняється примітивізмом змісту і форми вираження, надмірним вживанням обценної лексики, постійним порушенням різноманітних постулатів спілкування, численними відступами від мовних і мовленнєвих норм різних рівнів» [9]. Загалом, до факторів негативного впливу мови інтернету на рівень грамотності відносять: порушення норм усної і писемної мови, навмисні граматичні помилки, зниження культури мови під впливом мережевого жаргону, зниженої та інвективної лексики, вільне ставлення до мовних норм з боку інтернет-користувачів, майже відсутність цензури [2: 3; 10; 11; 12; 4: 20-21].

Проте існує і протилежна думка: наприклад, Н.С.Гришина вважає інтернет одним із сучасних способів підвищення рівня грамотності завдяки можливості використання таких ресурсів як онлайн словники, програми перевірки правопису, довідкові сервіси та подібне. [2]. З іншого боку, названі ресурси не обов'язково сприяють підвищенню рівня грамотності, вони можуть мати цілком протилежний вплив, створюючи ілюзію легкодоступності знань. Навіщо вчити правила, якщо комп'ютер у будь-якому разі підкреслить помилкові слова і вирази та запропонує кілька варіантів правильного написання, а онлайн словники підкажуть потрібне слово...

У 2009 р. Департамент освіти США виявив, що студенти, що працюють в онлайн, тобто віртуальному середовищі, перевершують за результатами студентів, які одержують інструкції в оффлайн, тобто у традиційній реальності візаві [13: 113]. Мовні засоби, що використовуються в чатах (а ширше – в мові інтернету), направлені на експресивізацію, карнавалізацію, самоідентифікацію мовної особи, що веде до індивідуалізації, підвищення оцінки значущості особистості як такої. Спілкування в чатах сприяє розвитку асоціативного мислення, будучи активним агентом соціалізації особистості підлітка, що у свою чергу впливає на формування його мовної особистості [4: 8].

Дискутувати з проблеми впливу мови інтернету на рівень грамотності можна довго, наводячи думки різних вчених, але ми вирішили підійти до цього питання практично. Щоб визначити, чи існує кореляція між кількістю часу, яку молоді люди проводять в інтернеті, та рівнем їх грамотності, ми з колегами (Н.В.Слободою, доцентом кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет», м.Дніпропетровськ та В.А.Барабаш, викладачем кафедри гуманітарних наук та документознавства Кіровоградського національного технічного університету, м.Кіровоград) провели невелике пілотне дослідження (за участю 60 осіб). За умовами експерименту, студентам нефілологічних спеціальностей була запропонована анкета (зміст основних питань якої наведено у таблиці нижче). Потім у цих же групах було проведено невеличкий диктант на 106 слів. Далі автор цієї статті зіставила результати з урахуванням віку і майбутньої спеціальності респондентів.

№	Питання	Відповіді студентів у %	
		м. Дніпропетровськ	м. Кіровоград
1	Скільки годин на тиждень Ви проводите за комп'ютером:		
	до 6 год.	15,4	13,4
	6-14 год.	26,9	20,0
	15-30 год.	34,6	33,3
	понад 30 год.	23,1	33,3
2	Скільки годин на тиждень Ви проводите в інтернеті?		
	до 6 год.	15,4	16,8
	6-14 год.	38,5	43,4
	15-30 год.	26,9	26,8
	понад 30 год.	19,2	10,0

3	Які інтернет-ресурси Ви переважно використовуєте?		
	інформаційні сайти	19,7	20,2
	блоги	5,5	0
	соціальні мережі	17,3	14,9
	електронні бібліотеки	7,9	11,1
	пошукові сервери	17,3	17,9
	сервіси електронної пошти	7,1	17,9
	онлайн ігри	2,4	1,5
	файлообмінні сайти	8,7	7,5
	скайп, ICQ і подібні програми для синхронного спілкування	14,1	9,0

В середньому молоді люди проводять в інтернеті від 6 до 30 годин на тиждень, при цьому студенти молодших курсів, як правило, на 10 годин більше, ніж старших. Значну частину часу молодь приділяє відвідуванню інформаційних сайтів і пошукових сервісів, найменшою популярністю користуються блоги та онлайн ігри.

За кількістю часу, що молоді люди проводять в інтернеті, ми поділили респондентів на 4 групи (до 6 год., 6-14 год., 15-30 год., понад 30 год.) і зіставили отриману інформацію з рівнем грамотності (за результатами написання диктанту, який ми оцінювали за традиційною 5-ти бальною шкалою).

Кількість годин у інтернеті на тиждень	середній бал	
	м.Дніпропетровськ	м. Кіровоград
до 6 год.	2,5	2,4
6-14 год.	3,6	2,6
15-30 год.	3,1	3,0
понад 30 год.	3,4	2,8

Таким чином, як бачимо з таблиці найнижчий рівень грамотності в обох містах продемонстрували студенти, що проводять в інтернеті найменшу кількість часу. Такий результат, на нашу думку, можна прокоментувати наступним чином: користування інтернетом сприяє вдосконаленню навичок грамотності. Враховуючи, що респонденти надають перевагу інформаційним сайтам та пошуковим сервісам, навігація на яких передбачає вміння точно формулювати запити, граматичні помилки у цих запитах значно ускладнюють користування. Крім того, працюючи з інформаційними сайтами, студенти зчитують значний обсяг тексту, який укладається в межах певних граматичних конструкцій. А читання чи то з паперових носіїв, чи з монітору, як відомо, сприяє підвищенню рівня грамотності.

Отже, вплив мови інтернету на мовну особистість можна оцінювати по-різному. Безумовно, тут є позитивний і негативний бік. Щодо поставленої нами проблеми у цій статті, за результатами дослідження, інтернет є корисним засобом підвищення грамотності (хоча вибірку у 60 чоловік не можна вважати досить репрезентативною). В перспективі плануємо проаналізувати вплив окремих жанрів інтернет-комунікації на мовну особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кихтан В. В. Образовательный контент в интернет-медиа: история становления и тенденции развития : автореф. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.01.10 – «Журналистика» / В.В.Кихтан. – Москва, 2011. – 44 с.
2. Гришина Н. С. Интернет-портал «Грамота.ру» как лингвокультурологический инструмент развития культуры русской речи автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.01 – «Русский язык» / Н.С.Гришина. – Москва, 2008. – 22 с.
3. Компанцева Л. Ф. Интернет-коммуникация: когнитивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філологічних наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. Ф. Компанцева. – Київ, 2007. – 23 с.
4. Подгорная Е.А. Влияние интернет-коммуникации на формирование образов языкового сознания подростка (по данным психолингвистического эксперимента) : автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук: спец. 10. 02. 19 – «Теория языка» / Е.А.Подгорная. – Кемерово, 2010. – 24 с.
5. Щипицина Л. Ю. Комплексная лингвистическая характеристика компьютерно-опосредованной коммуникации (на материале немецкого языка): автореф. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.02.04 – «Германские языки» / Л.Ю.Щипицина. – Воронеж, 2011. – 40 с.

6. Горошко Е. И. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете: попытка рефлексии / Е.И.Горошко // Жанры речи. – 2009. – Выпуск 6. «Жанр и язык». – С.11–27
7. Карпа І. Б. Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo!Answers). : автореф. на здобуття наук. ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.04 – «Германські мови» / І.Б.Карпа. – Херсон, 2010. – 22 с.
8. Бойка В. Слэнговая лексика ў беларускамоўным інтэрнэт-дыскурсе / В. Бойка // Актуальныя праблемы мовазнаўства і лінгвадыдактыкі : матэрыялы Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі (да 70-годдзя з дня нараджэння прафесара Галіны Мікалаеўны Малажай), Брэст, 20 – 21 сакавіка 2008 г. / пад агул. рэд. М. І. Новік; [рэдкал.: М. І. Новік, В. М. Касцючык, Л. І. Яўдошына, С. Ф. Бут-Гусаім]. – Брэст : БрДУ, 2008. – С. 265 – 267.
9. Колокольцева Т.Н. Интернет-коммуникация как зеркало основных тенденций развития и функционирования русского языка [Электронный ресурс] / Т.Н.Колокольцева // Электронный научно-образовательный журнал ВГПУ «Грани познания». – 2011. – №4 (14). – Режим доступа : www.grani.vspu.ru
10. Ильина И. А. Проблемы изучения и восприятия гипертекста в мультимедийной среде интернет : автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук : спец. 10.01.10 «Журналистика» [Электронный ресурс] / И. А. Ильина. – Режим доступа: www.ipk.ru
11. Stein D. The Website as a Domain-Specific Genre [Электронный ресурс] / D. Stein // [Language@internet](http://www.languageatinternet.de/), 3, article 6. – Режим доступа : http://www.languageatinternet.de/articles/2006/374/index_html/
12. Барковіч А.А. Экстралінгвістычны кантэкст рэпрэзентатыўнасці беларускага корпуса тэкстау [Электронный ресурс] / А.А. Барковіч. – Режим доступа: <http://www.philology.bsu.by/documents/>
13. Горошко Е. И. Влияние социальных медиа на коммуникативные процессы / Е.И.Горошко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Философия. Социология». – Симферополь, 2010. – Том 23 (62). – №3. – С. 111-117.